

İLİM VE İBADET: İSLAM'IN CANI, İMANIN DİREĞİ

Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun.

Yaradan'ımız, yeri göğü yaratan, bizi türlü nimetlerine mazhar eden Allahu Teâlâ hazretleri Kur'ân-ı Kerîm'inde;

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

*Ve mâ halaktü'l-cinne ve'l-inse illâ li-ya'budûn.*¹ “Ben, Azimuşşân Allahu Teâlâ, cinleri ve insanları başka bir şey için yaratmadım, ancak ve sadece bana ibadet etsinler diye yarattım!” buyurmuş.

Tebâreke sûresinin başında bir başka âyet-i kerîme var; o da hayatın gayesini, Allah'ın bizleri niçin yarattığını gösteren bir ifade iktifa ediyor:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ
عَمَلًا

¹ 51/Zâriyât, 56.

*Ellezî haleka'l-mevte ve'l-hayâte li-yeblüveküm eyyeküm ahsenü amelâ.*²

a. Ayetlerle Yaratılış Gayemiz

Bu âyet-i kerîmeler; Allahu Teâlâ hazretleri bizleri hangimiz daha güzel işler yapacak, ömrünü güzel âmâl-i sâlihâ ile değerlendirip güzel geçirecek... Bunu imtihan etmek, görmek ve denemek için ölümü, hayatı yarattı, insanları yeryüzüne gönderdi, insanları yeryüzüne çıkardı, mânasına geliyor

Demek ki birinci âyet-i kerîmede cin sözü, insanların gözünden gizli olan gözle görülemeyen varlıklar; ins sözü de, insanlar mânasına geliyor. Allahu Teâlâ hazretleri biz insanları ve bizim göremediğimiz cin denilen diğer çeşitli görünmez varlıkları sadece kendisine ibadet etmeleri için yaratmış.

İbadet deyince bizim hatırımıza hemen namaz geliyor, Ramazan orucu geliyor, haccetmek geliyor... Bu âyet-i kerîmede de “Yaratılışın gayesi ancak ibadettir!” diye anlatılıyor, bildiriliyor.

² 67/Mülk, 2.

Peki, biz hep ibadet diye düşündüğümüz zaman hatırımıza ilk gelen şeylerle; namazla, oruçla mı meşgul olacağız?

Hayır! İbadetin mânası bizim Türkçe’de düşündüğümüzden, aklımıza hemen ilk gelen şekillerden çok daha geniş! İbadet, Allahu Teâlâ hazretlerine güzel kulluk yaparak yaşamak demektir. Hayatın her ânı Allah’a itaatle geçiyorsa ibadettir. Hayatın her ânı Allah’a bağlı olarak, Allah’ı hatırlayarak, Allah’ın rızasını kazanmak yolunda hareket ederek geçiyorsa bu ibadettir ve eğer Allah’a itaat etmeden, sözünü dinlemeden, âsî olarak geçiyorsa bu da ibadet etmemektir.

O bakımdan ibadeti, “Allah’ı bilerek, Allah’ı severek, Allah’ın rızasını düşünerek yaptığımız her hareket” olarak tarif edebiliriz. O halde insanın yemesi, içmesi hatta uyuması, uyanması dahi niyetine göre ibadet sevabı kazanmaya sebep olabilir. Dükkânında çalışması dahi ibadet sevabı kazanmasına sebep olabilir...

Demek ki biz, Allah’a itaat etmek ve imtihan olan bu hayatımızı Allah’ın rızasına

uygun geçirmek üzere denenmek için yeryüzüne indirilmiş varlıklarız.

İbadeti güzel yapmak için, hayatı Allah'ın rızasına uygun geçirmek için de -hemen görülüyor ki- bilgi lazım.

“İnsan acaba ne yaparsa Allah'ın rızasına uygun olur ne yaparsa Allah'ın rızasına aykırı olur, nasıl hareket ederse Allah sever nasıl hareket ederse Allah'ın gazabına uğrayabilir?..”

İnsanın bunları bilmesi lazım. O halde hemen karşımızda bilgi, ilim meselesi çıkıyor. Arapça'sı ilim, Türkçe'si bilgi... Bilmek meselesi karşımıza çıkıyor.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in çok sevdiğim ve zihnimde çok derin iz bırakmış olan bir hadîs-i şerîfini size nakletmek istiyorum.

Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerîfinde buyurmuşlar ki;

الْعِلْمُ حَيَاةُ الْإِسْلَامِ وَعِمَادُ الْإِيمَانِ

el-İlmu hayâtü'l-İslâm ve imâdü'l-îmân.

Bu ifadeler çok hoşuma gidiyor.

el-İlmu hayâtü'l-İslâm. “İlim, bilgi, bilmek, öğrenmek; İslâm’ın canıdır, hayatıdır.”

İlim varsa İslâm canlıdır. İlim yoksa İslâm canını kaybetmiştir, ölüdür, yoktur.

Ve imâdü'l-îmân. “İlim aynı zamanda imanın da direğidir.”

Demek ki ilim olduğu zaman iyi müslüman olmak mümkün olabilir, ilim olduğu zaman doğru bir inanca sahip olunabilir. İlim olmadığı zaman insanın Müslümanlığı ölmüş demektir. Çünkü insan neyi nasıl yapacağını bilmediği için artık İslâmiyet bahis konusu olamaz ve ilim olmadan iman da hatalara sürüklenebilir, insanlar batıl ve yanlış inançlara saplanabilir.

Hayatta da sizler de, biz de her zaman görüyoruz. Gerçekten ilim olmayan bölgelerde, cahillerin olduğu yerlerde ve tahsilsiz, görgüsüz insanların arasında iman konusunda da batıl inançların, hurafelerin yayıldığını görüyoruz.

Kur’ân-ı Kerîm’de yine çok kesin olarak bildirilmiş bir husus var, Allahu Teâlâ

hazretleri *erhamu'r-râhimî*ndir. Çok merhametlidir, merhametlilerin en merhametlisidir ve kul hatasını anladığı, tevbe ve istiğfar eylediği zaman Allah, kulu affeder fakat Allahu Teâlâ hazretleri bir şeyi affetmeyeceğini Kur'ân-ı Kerîm'de kesin olarak bildiriyor:

İnanç bozursa, şirk, müşriklik, kâfirlik varsa Allahu Teâlâ hazretleri o zaman o insanı affetmiyor. O halde bizim en çok dikkat etmemiz gereken husus inancımızın şirkten, küfürden, müşriklikten, kâfirlikten uzak olması; pâk, temiz, sağlam olması!

“İlim İslâm'ın hayatıdır, canıdır ve imanın da direğidir.”

O halde İslâm'ın canlanması için ilme sarılmamız gerekiyor, imanın sağlam olması, ayakta kalması için ilme sarılmamız gerekiyor. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in ilim hakkında bize rivayet edilen pek çok hadîs-i şerîfi var.

Peygamber Efendimiz buyurmuş ki;

الْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ

el-İlmu hayrun mine'l-amel. “İlim; iş yapmaktan, ibadet etmekten, amel eylemekten...”

Başka bir ifade de;

الْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْعِبَادَةِ
الْعِلْمُ أَفْضَلُ مِنَ الْعِبَادَةِ

el-İlmu hayrun mine'l-ibâdeti.

el-İlmu efdalu mine'l-ibâdeti. “İlim, ibadetten daha üstündür!”

İlim öğrenmek hem ibadettir, ibadetlerin en sevaplısıdır hem de doğrudan doğruya ibadetin kendisinden daha üstündür. Çünkü her şey ilme dayanıyor ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz ilim hakkında buyurmuş ki;

العلم ميراثي وميراث الأنبياء قبلي.

el-İlmu mîrâsî ve mîrâsü'l-enbiyâi kablî.

“İlim benim mirasımdır ve benden önceki peygamberlerin mirasıdır.”

Kim ilim öğrenirse Peygamber Efendimiz'in sahip olduğu hazinelere

zenginliklere sahip oluyor, demektir. Peygamber Efendimiz'den önce insanların doğru yolu görmeleri için Allah tarafından her beldeye gönderilmiş, sayısını bilemediğimiz kadar çok peygamber, mürsel var; onların varisi olmuş olur. Bu da alim için çok büyük bir şeref!

O halde ilme, Peygamber Efendimiz'in ve diğer bütün peygamberlerin mirası olarak sımsıkı sarılmak gerekiyor. İbadetin, kulluğun, hayatın güzel tanzim edilmesi için ilme sarılmamız gerekiyor.

Bir başka hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz buyurmuş ki;

الْعِلْمُ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ

el-İlmu halîlü'l-mü'mini. "İlim mü'minin halîlidir."

Halil: Çok samimi dost, sırdaş demek. Birbirinin sırrına aşinâ olan, birbirini çok seven, çok samimi insanlara halîl derler.

"İlim mü'minin halîlidir." Onun sırdaşı, onunla haşır neşir, onunla çok samimi olan

çok yakın arkadaşı demektir. Bu da güzel bir vasıf!

b. Alim, İlim Öğrenmek İsteyen Kişiyeye Mutlaka Bilgi Vermelidir

Bu bakımdan ilmi bilen bir kimsenin ilmi öğrenmek isteyen kimseyeye mutlaka vermesi lazım. Bir talebe, bir hocadan bir şey öğrenmek istediği zaman onun ilmini memnuniyetle ona öğretmesi lazım.

Bu konuda bizim alimlerimizden rivayet edilenler çok ibret vericidir. Mesela geçtiğimiz 30-40 yıl önce İslâmî ilimleri öğreten insanların azaldığı zamanlarda yaşayan bazı alimleri hatırlıyorum, kendisinden ders görmüş meşhur kimseler de var. Bu şahıslar sabah akşam cami köşesinde veyahut buldukları herhangi bir mekânda istekli talebelere İslâm'ı zevkle, hevesle, aşk ile yorulmadan öğretmişler, anlatmışlardı.

Hüsrev Hoca denilen bir alim, sabahtan akşama kadar çalıştıktan sonra evine yorgun argın döner ve insan biraz da istirahat etmek isteyebilir. Bazı kızlar gelmişler:

“Hocam, biz camiye gelemiyoruz, çalışmalarımız var. Acaba biz de geceleyin

veya sabahleyin Őu vakitte grup halinde gelsek ders verebilir misiniz?..”

O alim, en műsait olmayan zamanında dahi onların isteklerini reddetmemiŐ ve onlara ilim ŐğretmiŐ. Hakikaten de Őok kıymetli talebeler yetiŐtirdiđini ve baŐlı baŐına bir ilmî hareket meydana getirdiğini onu tanıyan kimselerden Őğreniyoruz. Allah bu alimlerin sayısını arttırsın, âhirete gűçműŐ olanlarına kabirlerine nurlar indirsın, ruhlarını Őâd eylesin, makamlarını âlâ eylesin.

Alimlerin, ilmin Őok bűyűk sevabı var. Fevkalade bűyűk ecir kazanmaya vesiledir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyuruyor ki;

العلم وَالْعَالِمُ وَالْمُتَعَلِّمُ وَالْعَمَلُ فِي الْجَنَّةِ.

el-İlmu ve'l-âlimu ve'l-műteallimu ve'l-amelu fi'l-cenneti. “Bilen adam da cennettedir, ilmin kendisi de cennete sokulacaktır, ilimle yapılan ibadet de cennete girecektir.”

Başka bir hadîs-i Şerîfte;

الْعَالِمُ وَالْمُتَعَلِّمُ شَرِيكَانِ فِي الْخَيْرِ

el-Âlimu ve'l-müteallimu şerîkâni fi'l-hayr. “İlmi öğreten ve ilmi öğrenen sevapta ortaktır, ikisi de aynı miktarda sevap alır. Allah tarafından, birisi ilim verdiği için sevap alır, ötekisi de ilim öğrenmesinden dolayı sevap alır.”

Ve ilim insanı cennete götürür, cennet yoludur. İlim yoluna giren insan cennet yolunu tutturmuş bir kimse olur.

Alimler hakkında da çok hadîs-i şerîf var. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri buyuruyor ki;

الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ

el-Ulemâu veresetü'l-enbiyâ. “Alimler peygamberlerin varisleridir.”

Peygamberler arkalarında mal mülk bırakmazlar; o mânevî ilimleri, ledünnî ilimleri bırakırlar. Allah'ın rızasını gösteren ahkâmı öğretirler. Alimler, onları bilen kimseler böylece peygamberlerin varisleridir. Peygamberlerin makamlarının, vazifelerinin devamı bunlardadır ve aynı hizmeti

peygamberlerden sonra alimler götürürler.
Alimlerle ilgili bir başka ifade var:

الْعُلَمَاءُ أَمْنَاءُ الرُّسُلِ

el-Ulemâu ümenâu'r-rusül. Bir başka hadîs-i şerîfte de *ümenâu'l-ümmeti.* "Alimler resûllerin emin kimseleridir." veyahut öbür hadîs-i şerîfe göre "Ümmetin emin kişileridir."

Buradaki *emînden* maksat kendisine bir şeylerin verilip emanet edildiği kimse demek. Alimler, peygamberlerin ümmetlerini emanet ettikleri kimseler demektir. Alimlerin makamlarının ne kadar üstün olduğu bu hadîs-i şerîflerden görülüyor. Bir başka hadîs-i şerîfte de;

الْعُلَمَاءُ مَصَابِيحُ الْأَرْضِ

el-Ulemâu mesâbîhü'l-ard. "Alimler yeryüzünün ışıklarıdır, ışık tutan

³ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 75, r. 4210; Suyûtî, *el-Cami'u's-Sağîr*, s. 351, r. 5701; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 383, r. 5701; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 183, 204, r. 28952, 29083; Râmuz, I, 222.

kandilleridir, karanlıkları aydınlatan nurlarıdır.” buyurulmuş.

c. Amacımız İlahi Ente Maksudi ve Rızake Matlubi Olmalıdır

O halde Allahu Teâlâ hazretlerinin rızasını kazanmak için ömrümüzü Allah yolunda, Kur’ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîf, dinimizin ahkâmı, Allahu Teâlâ hazretlerinin sevgisini ve rızasını kazanma yolunda geçirmeye gayret edeceğiz. Amacımız bu olacak. Çünkü dünyaya bir imtihan için gönderildiğimizi biliyoruz. Bu dâr-ı dünya bir dâr-ı imtihandır ve burada bu imtihanı gördükten sonra bu imtihanın sonuçlarını âhirette alacağız.

Allah’ın sevdiği bir kul olarak yaşamış, Allah’ın sevdiği işleri yapmış olan âhirette çok büyük mükâfatlarla taltif olunacak. Sonsuz, ebedî, hâlidî nimetlere nâil olacak. Cennette büyük nimetler içinde sonsuz olarak kalacak. Allah’ın rızasına uygun olmayan işleri yapan kötü insanlar, zulmedenler, kâfir olanlar, müşrikler de ebedî olarak cehennemde kalacaklar ve ettiklerinin cezası sonsuz olarak âhirette devam edecek.

O halde amacımız Allah'ın rızasına uygun hareket etmek olmalı. Onun için bizim büyüklerimiz şöyle bir formül ile o gerçeği bize bildirmişler:

"İlâhî! Ente maksûdî ve rıdâke matlûbî." diyoruz. Bu cümlenin manası:

İlâhî ente maksûdî, "Yâ Rabbi! Benim muradım, gayem, arzum, isteğim sensin."

Ve rıdâke matlûbî. "Ben senin rızanı talep ediyorum, rızanı istiyorum. Her işte rızanı arıyorum. 'Razı isen ben o işi yapacağım, razı değilsen, memnun olmayacaksan o işi yapmayacağım; gayem budur.'" demiş oluyoruz.

O halde gayemiz Allah'ın rızasına uygun yaşamak. Bunu bu sözlerle de ifade etmiş oluyoruz. Fakat bunu sağlamak için aracımız, vasıtamız, kaynağımız ilim! Eğer ilmi bilirsek bizim Müslümanlığımız canlıdır. Böylece Allah'ın rızasına uygun olanı Allah'ın rızasına uygun olmayandan ayırmak ve güzel şeyleri yapmak, ömrümüzü sevaplı, başka insanlara faydalı ve güzel şeylerle geçirmek mümkün olur. İmanımız sağlam olur, hurafelerden batıl inançlardan kendimizi rahatlıkla

korumuş oluruz, sağlam bir yolda, akıl ve mantık yolunda yürümüŒ, hem dünyamızı hem âhiretimizi mâmur etmiş oluruz.

Onun için din büyüklerimizden birisi diyor ki; “Dünyada izzet ve itibar isteyen ilme sarılsın.” Dünyada birisi bir mevki makam sahibi olmak, yükselmek, devlet kademelerinde veya insanların yanında yüksek bir mertebe kazanmak istiyorsa ilim öğrensin.

“Dünyada yükselmek isteyen, izzet isteyen ilim öğrensin, âhirette yükselmek isteyen, âhiretin yüce makamlarını isteyen de ilim öğrensin!”

Demek ki hem dünyanın hem âhiretin izzet ve itibarı ilim ile olacaktır. O halde ilme sımsıkı sarılmamız gerekiyor. İlme sarıldığımız zaman ilimle devamlı meşgul oldukça, ilmi öğrenmeye çalıştıkça ibadet yapmanın sevabını alacağız ve bunun dışında yapacağımız ibadetlerimiz ilmin ışığında yapıldığı için Allah’ın rızasına uygun olacak, sevabımız böylece çok olacak. Çünkü alimin uykusu bile ibadettir ve onun namazı alimâne, huşu ve huzu ile kılınan namaz,

cahilin namazından, orucundan, haccından çok daha fazla sevaplıdır. O büyük sevapları alacak demektir.

Fakat ilmin de bir şartı vardır. İlmin şartı, insanın ilmiyle amel etmesidir, ilmini uygulamasıdır. İnsana; sadece bilmek sevap kazandırmıyor, bildiğini uygulamak sevap kazandırıyor.

Mesela bir insan gıybet etmenin günah olduğunu dinî kitaplarda okumuş, öğrenmiş olabilir.

Gıybet: Bir kardeşinin, müslüman kardeşinin olmadığı bir yerde arkasından onun bir kusurunu söylemek. Mevcut olan bir kusurunu söylemek gıybet oluyor; bu günahdır, söylememesi lazım, onu çekiştirmemek lazım. O toplulukta o yok iken onun aleyhinde konuşmamak lazım.

Bir kimse bunun günah olduğunu biliyor. Tamam bu ilimdir, bilgidir. Fakat kâfi değil. İnsanın bu bilgiyi uygulaması lazım. Fiilen bir başkasının aleyhinde konuşmaması lazım, konuşmayan bir insan olması lazım. Gıybetin günah olduğunu bilen bir insanın bu günahı işlememesi lazım. Günah olduğunu biliyor da

yine işliyorsan bu sefer ayrıca cezası olacak. "Hem biliyorsun hem de bildiğin halde yapıyorsun!" diye bundan dolayı cezası olacaktır. O halde ilmin şartı bu misalde anlatmaya çalıştığımız gibi bildiğini uygulamasıdır.

Onun için bu konuda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in bir hadîs-i şerîfi vardır:

"Alim, az bile olsa, bildiğiyle amel eyleyendir."

Bildiğini yapıyorsa, uyguluyorsa, onunla mucibince amel ediyorsa alimdir ama mucibince amel etmiyorsa o alim sayılmaz! Yüzlerce kitabı ezbere bilse, kütüphaneden çekip önüne almadan, gözlüğünü takmadan, içindekileri bilen bir kimse bile olsa bildiğini uygulamadığı için alim vasfına sahip olmuyor. Yeryüzünün kandili olan o şerefli insanlardan sayılmıyor. Peygamber Efendimiz'in varisleri olan o şerefli insanlardan, ümmetin kendisine emanet edildiği kimselerden sayılmıyor.

O halde güzel, iyi kulluk yapmak ve Allah'ın rızasını kazanmak için ilim öğreneceğiz ve böylece İslâm'ımızı ve

imanımızı sağlamlaştıracacağız, güzel yapacağız ve bildiğimizi uygulayacağız.

d. İlmin İki Çeşidi

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadîs-i şerîfinde buyuruyor ki;

الْعِلْمُ عِلْمَانِ: فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَلِكَ الْعِلْمُ
النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَلِكَ حُجَّةٌ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ⁴

el-İlmu ilmân, fe-ilmun sâbitün fi'l-kalb. Fe-zâlike el-ilmun nâfî'. Ve ilmun fi'l-lisân fe-zâlike hüccetin alellâh hüccetullâhi alâ ibâdihî.

el-İlmu ilman. “İlim iki tip, iki çeşittir.”
Fe-ilmun sâbitün fi'l-kalb. “Bunlardan birisi insanın gönlüne yerleşmiş ve orada sebat bulmuş, sabit olmuş, yer tutmuş olan ilimdir.” *Fe-zâlike el-ilmun nâfî'.* “Faydalı olan, istenen, arzu edilen ilim budur.” *Ve ilmun fi'l-lisân.* “Birisi de gönle girmemiş sadece dilinde kalmış.” *Fe-zâlike hüccetin*

⁴ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 68, r. 4194; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 180, r. 28946; Râmuz, I, 223. Bk. Suyûtî, *el-Cami'u's-Sağîr*, s. 352, r. 5717; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 390, r. 5717; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 180, r. 28947.

alellâh hüccetullâhi alâ ibâdihî. “Bu ilim de Allah’ın kulları aleyhinde âhirette mahkeme-i kübrâda kullanacağı bir delildir!”

Allahu Teâlâ hazretlerinin “Bak sen dilinle bunu söylemişsin ama bunun mucibince amel etmemişsin!..” diye onun aleyhinde delil olarak göstereceği ilimdir. Eğer ilim sadece dilindeyse, gönlüne yerleşmemiş, içine tesir etmemiş, kendisine hâkim olmamışsa, sadece dilde kalması kıymetli değil!

Bu konuyu açıklayan başka hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz alimleri üçe ayırıyor:

الْعُلَمَاءُ ثَلَاثَةٌ رَجُلٌ عَاشَ بِهِنَّ النَّاسُ وَعَاشَ بِهِنَّ بِعِلْمِهِ
وَرَجُلٌ عَاشَ بِهِنَّ النَّاسُ وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ وَرَجُلٌ عَاشَ
بِعِلْمِهِ وَلَمْ يَعِشْ بِهِنَّ أَحَدٌ غَيْرُهُ

el-Ulemâu selâsetun, raculün âşe bihi'n-nâsü ve âşe bihî bi-ilmihî. Ve raculün âşe

*bihi'n-nâsü ve ehleke nefsehû ve raculün âşe bi-ilmihî ve lemye's-bihî gayrahû.*⁵

el-Ulemâu selâsetun. "Alimler üç çeşittir." *Raculün âşe bihi'n-nâsü ve âşe bihî bi-ilmihî.* "Bir alim ki insanlar onun ilminden istifade ediyorlar ve kendisi de ilmini uyguluyor, ilmiyle amel ediyor, büyük sevaplar kazanıyor."

Bu ideal alim tipi!

Ve raculün âşe bihi'n-nâsü ve ehleke nefsehû. İkinci tip alim ki insanlar bu ikinci tip alimin ilminden faydalanıyorlar çünkü bilgi veriyor, ders okutuyor, üniversitede hocalık yapıyor, yazılar yazıyor -misal olarak diyelim- insanlar istifade ediyorlar. Fakat *ehleke nefsehû*, kendisini helak ediyor!"

Niye?

Çünkü bilgisini uygulamıyor, Allah yolunda yürümüyor ve Allah'ın emirlerini

⁵ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 76, r. 4212; Suyûtî, *el-Cami'u's-Sağîr*, s. 352, r. 5706; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 385, r. 5706; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 181, r. 28941; Râmuz, I, 222. Bk. İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 242, r. 35698; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, V, 121; İbn Abdülber, *el-İlm*, II, 823, r. 1546; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 135, r. 28680.

tutmuyor. Demek ki başkasına faydalı oluyor ama kendisini helak ediyor. Hani büyüklerimizin söylediği mum örneği gibi. Kendisi yanıyor, eriyor, yok oluyor fakat başkalarını aydınlatıyor. Bu ikinci tip alim.

Ve raculün âşe bi-ilmihî ve lemye’s-bihî gayrahû. “Üçüncü tip alim de Allah’ın neleri sevdiğini biliyor ve uyguluyor fakat başkasına bir faydası yok, kendi halinde, içine kapanık yaşıyor ve böylece sevap kazanıyor!”

Bu üç tipten en faydalısı tabii kendisinin ilminden de faydalandığı, başkalarını da faydalandığı alim tipidir. O halde bizler böyle olmaya gayret etmeliyiz.

Özetlememiz gerekirse Allah’a güzel ibadet etmekle vazifeliyiz! İbadetlerimiz, hayat tarzımız demektir. Niyetimiz halis olduğu zaman hayatımızdaki her hareketimiz, davranışımız ibadet sayılabilir. Fakat davranışlarımızı, hayatımızı ilmin ışığında düzenlemeli, seçeneklerimizi ilme göre seçmeli, tercihlerimizi ona göre yapmalıyız. Bunun için de İslâmî ilimleri öğrenmemiz gerekiyor.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ilmin kaynakları olarak buyurmuş ki;

“İlim -ana olarak- üç tanedir. Birisi Allahu Teâlâ hazretlerinin Kur’ân-ı Kerîm’indeki muhkem âyetler, ikincisi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz’in sünnet-i seniyyesi, üçüncüsü bunlardan çıkartılmış olan hükümler. Bundan sonrası artık ilavedir.”

Demek ki ana kaynaklarımız Kur’ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerîf ve bunlardan çıkarılmış olan dinî hükümler olmuş oluyor. Bunları bileceğiz, bunları hayatımıza uygulayacağız; ilmimizle amel edeceğiz. Eğer sadece kendimiz hayatımıza tatbik edersek bunun sevabını alırız fakat daha sevaplı olan ve benim tercih ettiğim, herkese tavsiye ettiğim nokta, husus hem bileceğiz hem de bildiğimizi başkasına öğreteceğiz. Bir tek bilgi bile bilsek bunu çocuğumuza söyleyebiliriz, hanımımıza, komşumuza, yolda arkadaşımıza söyleyebiliriz...

Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadîs-i şerîfinde buyuruyor ki;

e. Özel Sohbetlerimizi Bile İlimle Süslemeliyiz

“Bir toplantı yapıp da insanlar o toplantıdan bana salât u selâm getirmeden, Allah’ın emirlerinden bahsetmeden kalkarlarsa sanki bir leşin etrafına toplanıp kalkan varlıklar gibi, hayvanlar gibi olur.”

Demek ki özel sohbetlerimizi bile ilimle ziynetlendirmeliyiz. Allah’ın emirlerini herkese anlatmaya çalışmalıyız. Hiç şüphesiz Peygamber Efendimiz’in sahabesi çok kıymetli insanlardı ve sahâbe-i kirâm ümmetin Peygamber Efendimiz’den sonra sıralamada, ikinci tabakada gelen en üstün tabakasıydı. Bugünkü bilim seviyemizi düşünecek olursak bunların hepsi bizim bu seviyeye muhakkak sahip değillerdi. Bizim bazı konularda onlardan daha fazla şeyler bildiğimiz muhakkaktır. Fakat onların birinci üstünlüğü, Peygamber Efendimiz’in sohbetine nâil olmuşlar ve dini en sağlam kaynağından, en yakından, en güzel tarzda öğrenmiş idiler. İkinci üstünlükleri: Bildiklerini kendileri uyguladıkları gibi başkalarına da anlatıyorlardı. Hatta doğdukları yerde durmadılar, dünyanın her yerine yayılarak

İslâm'ı yaymaya gayret ettiler ve Allah'ın emirlerini başkalarına öğretmeye çalıştılar.

O halde bizler de aynı sahâbe-i kirâm zihniyetiyle hareket etmeliyiz, onların yaptığı gibi yapmaya çalışmalıyız. İlmî öğrenmeliyiz, kendimiz uygulamalıyız, az da olsa bu bildiğimizi başkalarına anlatmaya ve İslâm'ın güzelliklerini insanlara öğretmeye gayret etmeliyiz. Bu insanlar; en yakınlarımızdan başlayarak, hayatta karşılaştığımız halka halka çeşitli münasebetlerde bulunduğumuz insanlar olabilir. Önce çoluk çocuğumuzu İslâm'a göre yetiştirmek, hanımımızı yönlendirmek vazifemiz oluyor; bu birinci vazifemiz. Ondan sonra akrabamıza, yakınlarımıza, dostlarımıza İslâm'ı anlatmalıyız, her fırsatta İslâm'ı başkalarına bir parça daha öğretmeye gayret etmeliyiz.

Hukuk Fakültesi'ni birincilikle bitirmiş bir kardeşim vardı, çok başarılı bir öğrenciydi. Hayatta da çok başarılı oldu. Allah selamet versin, o üniversitedeyken sohbet ettiğimizde:

“Ben her fırsatı ganimet bilirim, İslâm'la ilgili birkaç söz söyleyerek etrafıma faydalı

olmaya çalışırım.” demişti. Misal de vermişti. Birisi yanına gelmiş demiş ki;

“Sana hayranım, çok çalışıyorsun ve Hukuk Fakültesi gibi zor bir fakültede birinci olmuşsun. Bunu nasıl sağladın?”

Bir insanın yüzüne karşı övülmesi tabii onu şımartabilir.

Kardeşimiz düşünmüş; “Estağfirullah” demiş, kendisini tevazu duygularına çekmeye çalışmış ama hemen karşısındakine demiş ki; “Kardeşim, benim bu çalışmamın kaynağı imanımdır. Ben müslüman olduğum, mü’min olduğum için bu başarıyı imanıma ve Müslümanlığıma borçluyum!” demiş. Bu fırsattan dahi istifade ederek karşısındakinin kendisine olan hayranlığını İslâm’a olan hayranlığa döndürmeye gayret etmiş. Biz de hayatımızda böyle yaparsak sahabenin *rıdvanullâhi aleyhim ecmaîn*, davranışı gibi davranmış olur ve böylece İslâm’ın yayılmasına karınca kararınca hizmet etmiş oluruz.

Allah size ömrünüzü rızasına uygun geçirmeyi nasip eylesin; çok hayırlı ilimler öğrenmeyi, faydasız ilimlerden uzak durmayı,

ömrünüzün her ânını, her saniyesini güzel değerlendirmeyi nasip eylesin. Gönlünüzce, temenni ettiğiniz gibi hoş, mutlu ve bahtiyar bir ömür sürmenizi ve Allahu Teâlâ hazretlerinin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak varmanızı, âhiretin her türlü nimetlerine, mutluluklarına cennette nâil olmanızı nasip ve müyesser eylesin. Hepinize dünya ve âhiretin hayırlarını dilerim.

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
4 Şa'bân 1415 / 06.01.1995
İskenderpaşa Camii/ İstanbul

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

